

Institutul pentru
Dezvoltare și
Inițiative Sociale
"Viitorul"

BULETIN DE POLITICĂ EXTERNĂ AL MOLDOVEI

Numărul 12, Noiembrie 2010

FALSA ALTERNATIVĂ ESTICĂ: REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNIUNEA VAMALĂ RUSIA-KAZAHSTAN-BELARUS

Eduard Țugui

Buletinul de Politică Externă al Moldovei reprezintă o serie de analize scurte, scrise de experți locali și străini, dedicate celor mai importante subiecte de politică externă, dezvoltărilor majore din Marea Neagră, cooperarea cu organizațiile internaționale și a activităților de menținere a păcii din regiune. Buletinul are scopul să creeze o platformă comună pentru discuții între experți, comentatori, oficiali și diplomați care sunt interesați de perspectivele de integrare europeană a Moldovei. Buletinul mai tinde să ofere diplomaților și analiștilor moldoveni o tribună veritabilă pentru dezbaterile celor mai controversate puncte de vedere care ar putea ajuta Moldova să-și găsească mai ușor calea spre UE.

**CITIȚI ÎN
URMĂTOARELE
EDIȚII DESPRE:**

**Acordul de Liber
Schimb dintre
Moldova și UE**

**Semnarea Tratatului
Moldo-Român privind
regimul frontierei**

Instabilitatea politică internă și efectele sale conexe sunt marcate în Republica Moldova de perspectiva vectorului extern care, pe fundalul reșezărilor geopolitice regionale, plonjează între integrarea europeană și proiectele integraționiste din spațiul ex-sovietic articulate în jurul Rusiei. În pofida unei disponibilități crescute a Uniunii Europene (UE) pentru statul nostru, noul proiect geopolitic rusesc, Uniunea Vamală Rusia-Kazahstan-Belarus, a fost preluat rapid de către unele partide politice moldovenești în campania pentru alegerile parlamentare din 28 noiembrie 2010 și va constitui probabil un subiect viu de politică externă în negocierea viitoarelor alianțe de guvernare. Deoarece pentru Republica Moldova această alternativă reprezintă nu doar o simplă mutare tactică ci o perspectivă strategică, încercăm să evidențiem o serie de indicatori economici, primordiali într-o dezvoltare sustenabilă, care nu susțin o aderare la un spațiu economic eurasiatic.

Resuscitarea integrării spațiului ex-sovietic

Pe fundalul ineficienței Comunității Statelor Independente, spațiul ex-sovietic a încercat diferite modele de integrare, de la uniuni statale la structuri militare comune, gândite în funcție de interesele unei Rusii nevoite să propună alternative Uniunii Europene în estul Europei și Chinei în Asia Centrală. La sfârșitul anului 2009, președinții Federației Ruse, Kazahstanului și Belarusului semnau în grabă instituirea, în baza unui Acord semnat la 6 octombrie 2007 în cadrul Comunității Economice Eurasiatice (EvrAzEs), unei Uniuni Vamale (UV), care prevede introducerea unei taxe vamale comune pe teritoriul celor trei țări, eliminarea controlului vamal la frontierele lor și punerea în aplicare a unor mecanisme comune de reglementare a comerțului extern¹. Aceasta a intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2010, din 6 iulie a aceluiași an a intrat în vigoare Codul Vamal comun, după o confruntare a gazelor dintre Rusia și Belarus, iar din 2012 se dorește crearea unui Spațiu Economic Comun.

Incertitudinea instituțională

Pentru Republica Moldova este dificil, înainte de toate, de a se integra instituțional într-o uniune vamală și, cu atât mai puțin, într-o piață comună eurasiatică. Statul moldovenesc este din 2001 membru al Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), pe când membrii UV sunt în diferite faze de negociere a aderării la organizație. Rusia (adică liderul incontestabil al oricărei integrări post-sovietice) negociază aderarea la organizație din 1993 și a încercat la un moment dat să negocieze o aderare „la pachet”, alături de Belarus și Kazahstan, sau, prin vocea premierului V.Putin, să șantajeze partenerii occidentali că renunță la OMC în favoarea unei integrări (protecționiste) regionale. Reluarea ulterioară a negocierilor cu americanii pentru grăbirea aderării individuale a Rusiei, fac deocamdată UV un instrument în negocierile acestuia cu SUA și UE, sau un „refugiu geopolitic” unde să-și amortizeze riscurile unei viitoare deschideri comerciale.

Cert este că deocamdată Rusia nu este membru OMC și comerțul cu aceasta devine de multe ori obstrucționat de relația politică bilaterală dintre Chișinău și Moscova, iar embargourile repetate din 2006 și 2010 impuse de Rusia vinurilor și altor produse agroalimentare moldovenești au precedat unele evenimente (geo)politice. Altfel, din moment ce multe companii din sector sunt controlate de către investitorii ruși, este greu de înțeles cum vom dezvolta unul din sectoarele competitive ale economiei moldovenești când chiar statul de origine a acestor investiții contestă calitatea produselor realizate de către acestea. În cazul când Rusia aderă până la urmă la OMC, rămâne totuși incert raportul juridic al UV cu OMC, precum incerte rămân mecanismele soluționării unor potențiale litigii comerciale din cadrul spațiului eurasiatic. Le vom soluționa în cadrul organizației mondiale a comerțului, prin mecanisme utilizate de către majoritatea statelor lumii, sau le vom soluționa în continuare la Moscova? De altfel, faptul că Ucraina nu este, cel puțin deocamdată, membru UV, aduce o suplimentară incertitudine geografică asupra unificării vamale dintre Republica Moldova și cei trei actuali membri.

Pe de cealaltă parte, nu doar că toate statele Uniunii Europene sunt membre OMC, UE acționează ca o entitate unică în cadrul rundelor de negocieri comerciale internaționale, în baza politicii comerciale comune (Common Commercial Policy), iar Comisia Europeană negociază acorduri și reprezintă interesele statelor membre în cadrul OMC. Mai mult, în 2006 R. Moldova devine membru în Acordul de Liber Schimb în Europa Centrală (CEFTA), care include R. Moldova într-o zonă de liber schimb sud-est europeană, alături de statele balcanice, menită să apropie standardele economico-comerciale ale membrilor de cele europene, nu belaruse. Astfel, apartenența la UV, care implică tarife vamale comune, ar presupune impunerea, pentru statele balcanice, unui regim tarifar modelat după economia rusească, în condițiile în care suntem cu ele într-o zonă de liber schimb aspirantă la integrarea într-o piață comună europeană. Pentru a nu aminti că parte a negocierilor privind Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea

¹ Договор о создании единой таможенной территории и формировании Таможенного Союза. Art. 2; 3. [On-Line]. 2010. http://www.tsouz.ru/Documents/TCform_dog.doc. (citat 20.10.2010).

Europeană, lansate în ianuarie 2010, vor fi și negocierile privind semnarea unui Acord de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv dintre părți, preconizate de a fi lansate în primele luni ale anului 2011. Este un proces ireversibil, iar Republica Moldova nu-și poate permite luxul de a nu beneficia de accesul liber pe piața europeană și, respectiv, de a suspenda un amplu mecanism de negocieri cu Uniunea Europeană.

Incompatibilitatea economică

Ca entitate economică, UV reprezintă o piață de 170 milioane de consumatori, cu un PIB de 1,86 trilioane USD² și cu o cotă (pentru întreg spațiul CSI) de 3% în comerțul mondial³. Dificil de comparat cu UE, care reprezintă o piață de 500 milioane de consumatori, cu un PIB de 17 trilioane USD și o cotă de 42% din comerțul mondial cu mărfuri⁴. Specializată în exporturile de hidrocarburi, care aduc cele mai mari rezerve valutare în cazul Rusiei și Kazahstanului, această entitate poate oferi celorlalți candidați, după cum este cazul Belarusului, doar prețuri reduse la hidrocarburi și segmente din piață pentru unele bunuri sub calitatea pieței mondiale. Motorul noii structuri, Rusia, nu are tehnologie și capital productiv de investit în economiile partenerilor din UV, și își leagă, la rândul-i, speranțele unei relansări economice reale (nu bazate pe prețuri mari la materii prime) de tehnologia și investițiile occidentale. Aproximativ 75% din stocul de investiții străine directe din Rusia sunt asigurate de companiile europene, care numai în 2007 au investit 17 miliarde de euro în economia rusească⁵, iar întregi sectoare economice (de la construcția de automobile până la industria alimentară) rusești își leagă viitorul de capitalul productiv european.

În contextul în care Rusia vinde deja la prețul de piață gazul și petrolul în tot spațiul ex-sovietic, inclusiv Belarusului, partenerii acesteia nu-și mai pot relansa economiile stimulând producția prin prețuri reduse la energie. Totodată, deși pledează pentru crearea unei piețe interne, chiar despre o monedă comună, Rusia nu dorește să liberalizeze piața energetică, inclusiv infrastructura de transport a hidrocarburilor, care ar permite procurarea de energie direct din Asia Centrală. Astfel, într-un spațiu economic comun, statul rus va deține monopolul asupra transportării și, respectiv al prețurilor, hidrocarburilor. Dacă admitem că UV devine tentantă pentru investitorii străini, deși nu va putea niciodată concura cu UE care atrage jumătate din investițiile directe globale, există riscul real ca capitalul și tehnologia occidentală să se orienteze în continuare spre piața unde energia este mai ieftină, iar guvernul, are lichidități (cel puțin în comparație cu Republica Moldova) pentru a susține în timpuri de criză anumite companii occidentale, cum a fost cazul Renault. De altfel, Rusia, nefiind membru OMC, încearcă să protejeze și cu taxe vamale unele sectoare industriale pe care le dorește relansate, și a impus în interiorul UV taxe mari la importul de automobile și textile, spre exemplu. Pentru ceilalți membri, aceasta va însemna o presiune inflaționistă, prin scumpirea mașinilor (bine păstrate) europene și textilelor (să spunem accesibile) chinezești.

Astfel, pentru Republica Moldova relansarea economică și întoarcerea cetățenilor acasă este mai reală în interiorul unui proiect integraționist în care companiile europene, încercând să revină după criza economică globală vor prefera piețele estice din UE. De asemenea, o economie care are comerț liber cu UE, pentru a nu vorbi de o piață comună, va atrage și un flux mare de investiții asiatice, în special chinezești, care demult caută posibilități de a penetra cea mai mare piață din lume. Fluxul de muncitori moldoveni spre piața muncii europeană, inevitabil în primă fază, se va stabili și va cunoaște un proces invers odată ce vor exista posibilități de a munci acasă.

Problema coeziunii

Orice fel de deschidere economică este însoțită, cel puțin pe termen mediu, de o serie de externalități negative pe care le resimte direct economia și unele segmente sociale. Republica Moldova, care își formează o mare parte din buget din impozitarea importurilor/consumului, și-ar reduce substanțial încasările vamale/bugetare, atât într-o zonă de liber schimb cu UE, cât și într-o UV cu Rusia. Totodată,

2 United Nations Conference on Trade and Development. Handbook of Statistics 2009. [On-Line]. 2010. p. 416. http://www.unctad.org/en/docs/tdstat34_enfr.pdf (citată 10.10.2010).

3 The World Trade Organization. World and regional Exports Profiles 2009. [On-Line]. 2010. http://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/world_region_export_09_e.pdf (citată 20.10.2010).

4 Idem.

5 Pentru detalii vezi: http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/russia/index_en.htm.

producătorii agricoli și companiile moldovenești vor concura, neprotejați de tarife vamale, cu producători agricoli și companii puternic subvenționate, atât în vest cât și în est. La momentul când Comunitățile Europene au intrat în faza Uniunii Vamale (1968), Franța reușise să instituie Politica Agricolă Comună, politica care absorbea în primele decenii cca 90% din bugetul comunitar și prin intermediul căreia sunt subvenționați fermierii europeni. Pregătirile pentru finalizarea pieței interne și mai apoi a Uniunii Economice și Monetare, au presupus și crearea de politici și mecanisme financiare (Instrumente Structurale), care doar în actualul exercițiu financiar european (2007-2013) vor aloca 347 miliarde de euro⁶ statelor și regiunilor defavorizate, pentru susținerea investițiilor în infrastructură, educație, sănătate, mediul de afaceri și reformelor administrative.

Inexistența unor asemenea mecanisme compensatorii la nivelul UV va crea probleme de finanțare a economiei moldovenești, iar producătorii autohtoni vor fi dezavantajați în raport cu cei ruși, spre exemplu. Marile rezerve valutare ale Rusiei îi permit acesteia să investească în proiecte de infrastructură (deși nu atât de multe) sau să susțină prin scutiri fiscale producătorii proprii. Deși și-a asumat reducerea subvențiilor agricole, acestea vor fi oricum enorme în comparație cu posibilitățile bugetului moldovenesc, care își va reveni greu de pe deficit după pierderea unor venituri de la importuri. Republica Moldova, cel puțin pe termen mediu, nu va dispune de rezerve valutare comparabile (evident că pe cap de locuitor) cu cele ale Rusiei, ca să poată interveni masiv prin bugetul de stat în mari proiecte de infrastructură care să stimuleze și investițiile private, iar fondurile nerambursabile europene reprezintă deocamdată singura alternativă.

Concluzii

Prin urmare, spațiul economic eurasiatic pe care îl articulează Rusia în baza Uniunii Vamale este o falsă alternativă pentru dezvoltarea economică și modernizarea instituțională a Republicii Moldova. De cealaltă parte, dezvoltarea socio-economică a statului moldovenesc poate avea în integrarea europeană cea mai solidă susținere, exprimată în investiții structurale orientate spre dezvoltarea celor mai importanți factori de producție.

Important este ca Republica Moldova să mențină traseul european, printr-o eurointegrare sectorială prudentă și bine susținută tehnic. Un exercițiu politic deloc ușor, mai ales că Rusia ne va aminti des de acum încolo despre structura răsăriteană.

Totodată, este important ca liberalizarea regimului de vize să preceadă liberalizarea comercială sau, ca variantă de rezervă, cele două liberalizări să se producă concomitent, iar cetățenii moldoveni să înceapă a circula liber pe piața europeană concomitent cu bunurile.

În cele din urmă, autoritățile moldovene trebuie să negocieze cu cancelariile europene sporirea asistenței financiare nerambursabile europene pentru Republica Moldova. În contextul negocierii bugetului comunitar pentru perioada 2014-2020, statul moldovenesc poate solicita pentru această perioadă finanțare prin Instrumentul pentru Asistență de Preaderare (de care beneficiază și statele balcanice doar potențial candidate la aderare), instrument financiar absolut providențial pentru producătorii autohtoni într-o zonă de comerț liber și aprofundat cu Uniunea Europeană.

6 European Commission. Cohesion Policy 2007-13. National Strategic Reference Frameworks. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008, p. 5.

Această publicație a fost elaborată de IDIS „Viitorul” cu sprijinul financiar al Fundației Soros – Moldova și al the National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate în această publicație reflectă poziția autorilor/autorului și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituțiilor finanțatoare.